

อัตลักษณ์และแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณเชียงใหม่ สู่พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Identity and Guidelines for Development of Chiang Saen Ancient City to be the Special Sustainable Tourism Area

จันจิรา วิชัย¹ และ วรณระ รัตนพงษ์¹

¹อาจารย์ ดร. อาจารย์ประจำสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องอัตลักษณ์และแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณเชียงใหม่สู่พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่ และ 2) หาแนวทางพัฒนาเมืองโบราณเชียงใหม่ ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยเก็บข้อมูลที่ได้จากผู้ที่มีส่วนได้/เสียที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองโบราณเชียงใหม่ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้รู้ ผู้สูงอายุ และตัวแทนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย จากการสนทนากลุ่มจำนวน 10 ครั้ง มีผู้ร่วมสนทนากลุ่มทั้งสิ้น 225 คน

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล พบว่า

1. อัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่ที่ผู้ให้ข้อมูลมองเห็นได้อย่างชัดเจนและเสนอมา สามารถจัดลักษณะเด่นดังกล่าวได้ 6 อย่าง ได้แก่ การเป็นเมืองมรดกชาติ เมืองพุทธศาสนาแหล่งการเรียนรู้ที่ศรัทธาภาพพระศาสดาประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมและเมืองชายแดนบนเส้นทางการค้าระหว่างประเทศ
2. แนวทางการพัฒนาเมืองโบราณเชียงใหม่ เพื่อรองรับการนักท่องเที่ยวจากผู้ให้ข้อมูล สามารถสรุปได้ 2 ประเด็น คือ แนวทางการพัฒนาที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่ และแนวทางการประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ : เมืองโบราณเชียงใหม่ อัตลักษณ์ แนวทางการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract

This research named "Identity and Guidelines for Development of Chiang Saen ancient city to Be the Special Sustainable Tourism Area" aimed to gather its identity, and to draw out its development guidelines which were concordance with indicators of Designated Area for Sustainable Tourism Organization. Data was compiled from beneficiaries including high school students, guru, elders and representatives of local administrative organizations through ten focus group discussions with totally 225 participants.

The results of content analysis were as follows.

1. Identity of Chiang Saen ancient city was classified into six aspects: national heritage, Buddhism town, sources of learning, magnificent landscape, cultural traditional orientation, and route of cross border trade.
2. Development guideline of Chiang Saen ancient city was divided into two aspects : identity benchmark and public relation.

Keywords : Chiang Saen ancient city, Identity, Development Guideline, Sustainable Tourism

บทนำ

แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายใหญ่ที่ยาวที่สุดในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนใน พื้นที่มาอย่างยาวนาน พื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนบริเวณเมืองโบราณเชียงแสนนี้มีลักษณะเป็นที่ราบรูปสามเหลี่ยม มีแม่น้ำสาขาไหลลงสู่แม่น้ำโขงหลายสาขา เช่น น้ำสาย น้ำคำ น้ำกก ซึ่งเป็นภูมิประเทศและแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร และมีภูมิอากาศเหมาะแก่การอยู่อาศัย จึงถือได้ว่าบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง สิ่งที่ยืนยันได้ว่าพื้นที่นี้มีความเหมาะสมเนื่องจากพบหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เรื่อยมาจนกระทั่งช่วงเวลาก่อนที่พญามังรายจะสถาปนาอาณาจักรล้านนา ดังปรากฏหลักฐานว่า มีชุมชนมากมายเกิดในบริเวณนี้ตั้งนานาน เช่น ตำนานสุวรรณโคมคำ พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน และตำนานสิงหนวัตกุมาร เป็นต้น เมื่อพิจารณาร่วมกับหลักฐานทางโบราณคดีที่ยังคงหลงเหลือให้ศึกษาก็เป็นหลักฐานยืนยันได้อีกทางหนึ่ง

หลักฐานประวัติศาสตร์เมืองโบราณเชียงแสนค่อยๆ ชัดเจนขึ้นในสมัยของพญามังราย กษัตริย์องค์แรกของอาณาจักรล้านนา แต่หลักฐานทางโบราณคดีที่หลงเหลือส่วนใหญ่ในเขต ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสนนั้น เป็นโบราณสถานที่สร้างขึ้นบนชัยภูมิเมืองเก่า ชื่อ เมืองรอย หรือเวียงหิรัญนครเงินยางในสมัยของพระเจ้าแสนภูซึ่งเป็นพระราชนัดดาของพญามังราย (เมืองโบราณเชียงแสน, 2553) กษัตริย์องค์ต่อมาคือพระเจ้าคำฟู พระองค์ได้ทรงย้ายที่ประทับจากเชียงใหม่มายังเชียงแสน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความรุ่งเรืองของเชียงแสนสูงสุดในยุคนั้น แต่หลังจากนั้นเชียงแสนได้ถูกลดฐานะลงเป็นเพียงเมืองลูกหลวง แต่อย่างไรก็ตามผู้ปกครองเมืองเชียงแสนทุกคนต่างก็ทำนุบำรุงบ้านเมืองและมีการสร้างวัดวาอารามอยู่เสมอ จนกระทั่งปีพ.ศ. 2101 เมืองเชียงแสนตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า พร้อมกับเชียงใหม่และอีกหลายๆ เมืองในล้านนา (คลังเอกสารสาธารณะ, 2551) การเป็นเมืองหลวงแห่งแรกของอาณาจักรล้านนาที่ยังคงหลงเหลือร่องรอยของอารยธรรมในอดีตจากโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ จึงควรค่าแก่การอนุรักษ์และได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากแนวคิดดังกล่าว สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายและเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ได้นำเสนอ "เมืองโบราณเชียงแสน" เข้ารับการพิจารณาเป็น "พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน" จากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือ อพท. (องค์การมหาชน) และได้รับหนังสือตอบรับพร้อมคู่มือการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อการพิจารณาการประกาศพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจาก อพท. สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายจึงขอความอนุเคราะห์มายังมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ให้ร่วมดำเนินการการติดตามและประเมินเพื่อการพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสนเป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยจึงได้มอบหมายให้สำนักวิชาสังคมศาสตร์รับผิดชอบงานดังกล่าว

ในเบื้องต้นคณะทำงานของทุกภาคส่วนดังกล่าวข้างต้นได้เดินทางไปศึกษาดูงานจากเมืองเก่าน่านที่มีชีวิต ซึ่งได้รับการรับรองให้เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระหว่างวันที่ 20 - 21 มีนาคม 2557 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่เมืองโบราณเชียงแสน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 8 แห่ง ได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจกับสำนักวิชาสังคมศาสตร์เป็นเครือข่ายความร่วมมือในการบริการวิชาการแก่สังคม ในวันที่ 31 มีนาคม 2557 ดังนั้นสำนักวิชาสังคมศาสตร์โดยการนำของคณบดี ดร.วรรณะ รัตนพงษ์ จึงได้พัฒนาชุดโครงการวิจัยขึ้น เพื่อค้นหาลักษณะของเมืองโบราณเชียงแสน และแนวทาง

การพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสน สู่ "พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน" เป็นการนำร่องของการศึกษาและพัฒนาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงแสน
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสน ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่ในการศึกษา ครอบคลุมพื้นที่ในการบริหารของเทศบาลตำบล 8 เทศบาล ดังนี้

- 1) เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- 2) เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- 3) เทศบาลตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- 4) เทศบาลตำบลแม่เงิน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- 5) เทศบาลตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- 6) เทศบาลตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- 7) เทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- 8) เทศบาลตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ประชากรที่มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตการบริหารของเทศบาลตำบล 8 เทศบาล โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 กลุ่ม ดังนี้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนละ 1 กลุ่ม จำนวน 2 กลุ่ม และผู้รู้ ผู้สูงอายุ ผู้ที่อาศัยในเขตพื้นที่เป้าหมายและตัวแทนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมายเทศบาลละ 1 กลุ่ม จำนวน 8 กลุ่ม ผู้ร่วมให้ข้อมูลทั้งสิ้น 225 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ การสนทนากลุ่ม เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงแสน และแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสน ที่สอดคล้องกับการประเมินมาตรฐานขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลได้จากการสนทนากลุ่ม จึงวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาเพื่อให้ได้อัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงแสนและแนวทางในการพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสนอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากผู้ที่มีส่วนได้/เสียที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองโบราณเชียงใหม่ จากการสนทนากลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. อัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่

ลักษณะเด่นในปัจจุบันของเมืองโบราณเชียงใหม่ (เมืองโบราณเชียงใหม่คือ อำเภอเชียงใหม่ทั้งหมด รวมถึงเวียงหนองล่อง หรือหนองบกกาย หรือทะเลสาบเชียงใหม่) ที่ผู้ให้ข้อมูลมองเห็นได้อย่างชัดเจนและเสนอมา สรุปได้ 6 อย่าง ดังนี้

1.1 เมืองมรดกชาติสรุปอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่ที่จะเน้นการเป็นเมืองมรดกชาติ ได้แก่ แนวกำแพงเมือง คูเมือง ป้อมประตูเมือง วัดป่าสัก วัดพระธาตุจอมกิตติ วัดเจดีย์หลวง วัดร้างต่างๆ ภายในเขตกำแพงเมือง และนอกเขตกำแพงเมือง และพระพุทธรูปสมัยเชียงใหม่

1.2 เมืองพุทธศาสนาสรุปอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่ที่จะเน้นการเป็นเมืองพุทธศาสนา ได้แก่ วัดเก่าต้นแบบที่มีการนำไปสร้างซ้ำๆ ในที่ต่างๆ ที่ผู้คนจากเมืองโยนกย้ายไปอยู่อาศัย คือ วัดปงสนุก วัดพระเจ้าล้านทอง วัดผ้าขาวป่าน และกิจกรรมของพุทธศาสนิกชน เช่น การถืออุโบสถศีล การตักบาตร การทำบุญ

1.3 แหล่งการเรียนรู้ สรุปเมืองโบราณเชียงใหม่เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของล้านนา ที่มีความสมบูรณ์ของมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย ตามศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ ที่สำคัญ คือ หอผืนอุทยานสามเหลี่ยมทองคำ พิพิธภัณฑ์แห่งชาติเชียงใหม่ ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารีอำเภอเชียงใหม่ พิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนาเชียงใหม่

1.4 ทัศนียภาพตระการตาเมืองโบราณเชียงใหม่เป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำรวก แม่น้ำคำ แม่น้ำกก ที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขง และล้อมรอบด้วยภูเขาสูง ทำให้ภาพทัศนียภาพของเมืองมีลักษณะเฉพาะ เป็นภาพของโบราณสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สีเขียว และมีผู้คนอาศัย ดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองโบราณสถาน จึงดูเหมือนเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต

1.5 ประเพณีวัฒนธรรมที่ดึกดำบรรพ์เนื่องจากผู้คนอาศัยในพื้นที่เมืองโบราณเชียงใหม่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน ได้แก่ คนพื้นถิ่นล้านนา คนเมือง คนไทยลื้อ คนไทยอีสาน คนหลวงพระบาง เป็นต้น วิถีชีวิต วัฒนธรรมของผู้คนที่มีความคล้ายคลึงกัน จึงหลอมรวมกัน เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย วิถีชีวิตแบบคนเมือง วิถีชีวิตของคนไทยเผ่าต่างๆ และวิถีชีวิตแบบชนเผ่า เทศกาลต่างๆ จึงสอดคล้องกับความเชื่อและศาสนาผู้คนที่เคยอาศัยในพื้นที่เมืองโบราณเชียงใหม่ถึงแม้ย้ายถิ่นฐานไป

อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล (ขวามือ)
และอาจารย์ดำรงศ์ เขียวสมอ (ซ้ายมือ) แกนนำกลุ่มไทยวนสระบุรี
แหล่งที่มา : จันจิรา วิชัย

การตั้งขบวนแห่ผ้าจากไทยวนเพื่อนำคนไทยวนคืนถิ่นในวันที่ 16 มีนาคม 2558
แหล่งที่มา : จันจิรา วิชัย

ขบวนคนไทยวันคืนถิ่น 1 ซึ่งรถคอยถึง 211 ปี จึงได้คืนเมือง
แหล่งที่มา : จันจิรา วิชัย

ขบวนคนไทยวันคืนถิ่น 2
แหล่งที่มา : จันจิรา วิชัย

1.6 เมืองชายแดนบนเส้นทางการค้าระหว่างประเทศ สรุปรูปเมืองโบราณเชียงแสน เป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรล้านนา ด้านทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีเส้นทางเดินเรือ และทางรถ (หรือเท้า และเกวียนในอดีต) ติดต่อกับได้ถึง 6 ประเทศ จึงเป็นเมืองการค้า ชายแดนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ชาวบ้านเดินทางออกจากเมืองโบราณเชียงแสนผ่านประตูเจ้าแม่นางเซ่งไปเมืองทางเหนือ
แหล่งที่มา : จันจิรา วิชัย

2. แนวทางการพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสน

แนวทางการพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสน เริ่มด้วยการสอบถามถึงกิจกรรมท่องเที่ยวของเมืองโบราณเชียงแสน สิ่งที่ควรเพิ่มหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น และการมีส่วนร่วมตามแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสนที่เสนอไว้ข้างต้น สรุปได้ดังนี้

2.1 กิจกรรมท่องเที่ยวเมืองโบราณเชียงแสนจากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดในการมาเที่ยวเมืองโบราณเชียงแสน และที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของเมืองให้เป็นอย่างนี้

2.1.1 เมืองมรดกชาติกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการเป็นเมืองมรดกชาติ ได้แก่ การชมโบราณสถานต่างๆ และได้รับข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ตามหลักฐานต่างๆ ของโบราณนั้นๆ

2.1.2 เมืองพุทธศาสนากิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการเป็นเมืองพุทธศาสนา ได้แก่ การไหว้พระ ทำบุญ ถวายเทียน ธูปเทียน ในวัดที่เป็นโบราณสถาน วัดเก่าต้นแบบ วัดที่มีอายุหลายร้อยปีจนถึงนับพันปี

2.1.3 แหล่งเรียนรู้เมืองโบราณเชียงแสนเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ล้านนา เส้นทางการค้าผืนในอดีต วิถีชีวิตของคนล้านนาในอดีต และแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

2.1.4 ทัศนียภาพตระการตาภาพทัศนียภาพของเมืองโบราณเชียงใหม่ เป็นภาพของโบราณสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สีเขียวและมีผู้คนที่อาศัย ดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองโบราณสถาน จึงดูเหมือนเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต และมีแรงดึงดูดใจในทุกกิจกรรม

2.1.5 ประเพณีวัฒนธรรมที่ดงามสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ดงามของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองโบราณเชียงใหม่เกี่ยวข้องกับลำนํ้าโขงอย่างเหนียวแน่น และวัฒนธรรมของคนเมือง หรือคนไทวน เป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมผสานของคนไทยหลายเผ่าพันธุ์ที่อาศัยมาแต่เดิม จึงมีส่วนคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ย้ายเข้ามาอยู่ที่หลังและพยายามคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่ม

2.1.6 เมืองชายแดนบนเส้นทางการค้าระหว่างประเทศสรุปการค้าชายแดนของเมืองโบราณเชียงใหม่อยู่ 2 แบบ คือ การค้าในระดับท้องถิ่น และการค้าในระดับประเทศ ทั้งนี้เพราะแต่เดิมคนของสองฝั่งลำนํ้าโขงเป็นเครือญาติกัน และครัวเรือนที่อาศัยในเขตกำแพงเมืองจำนวนไม่น้อยที่มีที่ทำกิน (สวน ไร่ นา) ในอีกฟากหนึ่งของลำนํ้า การค้าแลกเปลี่ยนสินค้าของคนทั้งสองฝั่งจึงเป็นเรื่องปกติธรรมดา สินค้าเป็นของคนจากหลากหลายชาติพันธุ์ มาจากสาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.2 แนวทางการพัฒนาเมืองโบราณเชียงใหม่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว สรุปแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณเชียงใหม่ เพื่อรองรับการนักท่องเที่ยวที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล สามารถแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็น คือ แนวทางการพัฒนาที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่ และแนวทางการประชาสัมพันธ์

2.2.1 แนวทางการพัฒนาที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่ สรุปแนวทางการพัฒนาที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่ทั้ง 6 ด้าน คือ เมืองมรดกชาติ เมืองพุทธศาสนา แหล่งการเรียนรู้ ทัศนียภาพตระการตา ประเพณีวัฒนธรรมที่ดงาม และเมืองชายแดนบนเส้นทางการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่ การอนุรักษ์ของเก่าคือ โบราณสถาน และวิถีชีวิตของคนพื้นถิ่นที่อาศัยร่วมกับโบราณสถาน จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสของเก่าของเก่า ได้เรียนรู้และได้ร่วมกันสืบทอดมรดกของชาติ การออกแบบภูมิทัศน์ การปรับภูมิทัศน์ การบริหารจัดการสาธารณูปโภค ร้านค้าในเขตโบราณสถาน และการบริหารจัดการเมืองให้ปลอดภัยสะอาด เป็นระเบียบ สวยงาม น่าอยู่ และน่าท่องเที่ยว ให้เป็นดังพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตตลอดไป

2.2.2 แนวทางการประชาสัมพันธ์สรุปข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางการประชาสัมพันธ์ เมืองโบราณเชียงใหม่ ได้แก่ การให้เมืองโบราณเชียงใหม่บอกเล่าเรื่องราว

ด้วยตัวเองผ่านกิจกรรมการพัฒนาที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ทั้ง 6 ด้าน โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแต่ละบุคคลจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิดที่สุดแล้วค่อยขยายวงออกไปของสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ของบริษัท และขององค์กรเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งทำได้ง่ายๆ โดยการจัดสถานที่ให้เหมาะสมสวยงาม และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสาธารณะของแต่ละกิจกรรม

2.3 การมีส่วนร่วมตามแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณเชียงใหม่ สรุปการแสวงหาความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ควรเริ่มจากการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่โดยรวมเป็นแรงคิด แรงทำ และแรงทุน แล้วแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งสามารถหนุนเสริมด้านความรู้ โอกาส และทุน เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ของเก่า พันธุ์ให้สวยงามและรักษาให้สะอาด พัฒนาสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสุขอนามัยให้ปลอดภัยกับทุกคน

อภิปรายผลการวิจัย

คนไทยวน ยวน โยน หรือ ยูน นั้นเป็นการเรียกคนที่อาศัยอยู่โยนกนาคนคร หรือ โยนกนครซึ่งอาณาเขตของโยนกนครนั้นยังไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน แต่น่าจะครอบคลุมอย่างน้อยเขตอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2550) ดังนั้น คนไทยวน น่าจะเป็นการเรียกคนตามที่อยู่อาศัย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการย้ายถิ่นของคน เมื่อคนมีการย้ายถิ่นฐานไปตั้งหลักแหล่งใหม่ หรือเกิดกระแสการย้ายถิ่น (Migration Flow) การนับการย้ายถิ่น (Migration) มักจะนับตามแหล่งต้นทาง (Place of Origin) เช่น ในปี พ.ศ. 2347 มีผู้ย้ายถิ่นออกจากเมืองเชียงแสนไปจำนวน 23,000 ครั้วเรือน บางครั้งก็นับตามแหล่งปลายทาง (Place of Destination) เช่น ในปี พ.ศ. 2347 มีผู้ย้ายถิ่นออกจากเมืองเชียงแสนไปจำนวน 23,000 ครั้วเรือน โดยมี 500 ครั้วเรือนไปกับทัพของเมืองเชียงใหม่ และเรียกผู้ย้ายถิ่นเข้าตามแหล่งต้นทาง เช่น คนจากโยนกนคร คนไทยวนเชียงแสน เป็นต้น (International Organization for Migration, 2547)

" คนเมือง " ซึ่งเป็นคำเรียกที่เกิดขึ้นในภายหลัง ในยุคเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง เพื่อฟื้นฟูประชากรในล้านนาหลังสงคราม โดยการกวาดต้อนกลุ่มคนจากที่ต่างๆ เข้ามายังเมืองของตน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2550) คนเมือง จึงอาจจะหมายถึงคนที่อาศัยอยู่ในเมืองมาแต่เดิมก่อนที่จะมีกลุ่มอื่นๆ เข้ามา หากเป็นเช่นนั้น คนเมือง จึงเป็นการเรียกคนตามที่อยู่อาศัย และวิถีชีวิตของคนเมือง ถูกหลอมด้วยความเป็นเมือง (Urbanization)

ทำให้มีความแตกต่างจากวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันที่ไม่ได้รับอิทธิพลของความเป็นเมือง ซึ่งวิถีชีวิตของคนเมืองจึงคล้ายคลึงกับ พวกไทลื้อ และไทเขิน และยังมีภาษาพูดใกล้เคียงกัน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2550)

คนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองของเมืองโบราณเชียงแสนปัจจุบัน มีมาจากหลายพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นผู้ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดลำพูน ลำปาง และเชียงใหม่ มีบ้างมาจาก สาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐประชาชนจีน สำหรับชนเผ่าต่างๆ มักอาศัยอยู่นอกเขตเมือง ทำให้วิถีชีวิตของคนเมืองเชียงแสน ปัจจุบันเกิดจากการผสมผสานวิถีชีวิตของคนกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกัน จึงออกมาในลักษณะคล้ายไทลื้อ ไทเขิน และคนเมืองหลวงพระบาง สอดคล้องกับการศึกษาระบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในแต่ละช่วงปีของอำเภอเชียงแสนในรอบ 53 ปีที่ผ่านมา ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ที่พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงในระดับครัวเรือนจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น มีคนย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนเพิ่มมากขึ้นทำให้ชุมชนมีความหลากหลายชาติพันธุ์แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข (เลหล่า ตรีเอกานุกูล และคณะ, 2556)

สอดคล้องกับผลการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอำเภอเชียงแสน ที่กล่าวไว้ว่า "วัฒนธรรมของชนชาวเชียงแสนนั้นมิได้เปลี่ยนแปลงหรือต่างไปจากวัฒนธรรมของชนชาวล้านนาแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมในด้านการแต่งกาย การกินอยู่หรือแม้แต่การดำเนินชีวิต ชาวเชียงแสนในปัจจุบันมีวิธีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมโลกที่เปลี่ยนไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งการแต่งกาย ค่านิยมและการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นในด้านต่างๆ เข้ามาประยุกต์กับตนเองอย่างต่อเนื่อง หากแต่เพียงมีบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศเพื่อนบ้าน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมในด้านการกิน การแต่งการหรือแม้แต่การละเล่นต่างๆ ก็ตาม ยังมีกลิ่นไอ ของความเป็นชนชาติลาวเข้ามาผสมอยู่ด้วย " (ยุทธศิลป์ ชุมณี และ เจษฎา สอนบาลี, 2556)

ซึ่งอาจอธิบายได้ด้วยปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมปัจจุบัน ที่ได้ก้าวข้ามขอบเขตของรัฐ-ชาติในแบบเดิมสู่การเป็นสังคมไร้พรมแดนทางกายภาพ หากแต่ปรากฏพรมแดนแบบใหม่ที่หลากหลายและไม่เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้นมา อันเป็นพรมแดนซึ่งเชื่อมโยงความเป็นสากลกับความเป็นท้องถิ่นเข้าด้วยกันเรียกว่า "Globalization" ที่แม้ว่าฝ่ายโลกาภิวัตน์จะปรับตัวอย่างไร ที่สุดแล้วท้องถิ่นก็ถูกนำไปปรับใช้และขึ้นต่อกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ในขณะเดียวกันโลกาภิวัตน์เองก็ยังคงต้องพึ่งพิงความเป็นมิตรจากท้องถิ่น ไม่มีฝ่ายไหน

อยู่อิสระจากกัน ไม่มีฝ่ายไหนที่มีอำนาจเด็ดขาด ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้เกิด

1. บุคคลมีความสามารถในการพิจารณาวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์เชิงสัมพัทธ์
2. บุคคลมีความสามารถในการยอมรับคนอื่นและอยู่ร่วมกับคนอื่น
3. บุคคลมีความสามารถในการประเมินวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของกันและกัน ด้วยการรับฟัง แลกเปลี่ยน ถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์อย่างสม่ำเสมอและสร้างสรรค์ เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

4. บุคคลมีความสามารถในการสร้างบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมร่วมกัน เพื่อข้ามพ้นความแตกต่างและความหลากหลาย ซึ่งจะกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น

การหลอมรวมของกระแสโลกาภิวัตน์และท้องถิ่นคือเมืองโบราณเชียงใหม่ จึงก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่ 6 ด้าน ที่ผู้มีส่วนได้/เสียของเมืองอธิบายออกมาได้แก่ เมืองมรดกชาติ เมืองพุทธศาสนา แหล่งการเรียนรู้ ทัศนียภาพตระการตา ประเพณีวัฒนธรรมที่ดั่งาม และเมืองชายแดนบนเส้นทางการค้าระหว่างประเทศ

สำหรับแนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของพื้นที่ คือแนวทางการพัฒนาที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่ และการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก รวมถึงการดึงความร่วมมือของคน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชนในพื้นที่ เพื่อร่วมเป็นแรงคิด แรงทำ และแรงทุน นั้นสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยวัฒนธรรมของ UNESCO (UNESCO, 2012) และพันธกิจขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท., 2556)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในที่ได้จากการวิจัย

จากข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของเมืองโบราณเชียงใหม่ทั้ง 6 ด้าน คือ เมืองมรดกชาติ เมืองพุทธศาสนา แหล่งการเรียนรู้ ทัศนียภาพตระการตา ประเพณีวัฒนธรรมที่ดั่งาม และเมืองชายแดนบนเส้นทางการค้าระหว่างประเทศ แนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของพื้นที่ คือ แนวทางการพัฒนาที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงใหม่ และการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก รวมถึงการดึงความร่วมมือของคน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชนในพื้นที่ เพื่อร่วมเป็นแรงคิด แรงทำ และแรงทุนข้อค้นพบอื่นๆ มีดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบว่า โบราณสถานต่างๆ ภายในและนอกเขตกำแพงเมืองต่างมีเรื่องเล่าที่นำไป ควรมีการบันทึกเรื่องราวต่างๆ เอาไว้อย่างเป็นทางการ ก่อนที่จะสูญหายไปตามวันเวลา และส่งผ่านเรื่องราวต่างๆ ออกไป เพื่อเป็นการสืบทอด อาจผ่าน web page ของสถานที่โบราณนั้นๆ เป็นต้น

2. การพัฒนาของเมืองทำให้สภาพภูมิทัศน์บางอย่างของเมืองเปลี่ยนไป เช่น การมีเรือจอดติดกันเป็นแฟริมฝั่งแม่น้ำโขง การมีเต็นท์ขายสินค้าริมถนนสายหลักของเมืองนอกช่วงเทศกาล การใช้เครื่องขยายเสียงเพื่อความบันเทิงในยามวิกาล เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากเมือง ควรมีการคำนึงถึงผู้มีส่วนได้/เสียคนอื่นๆ ของเมืองด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบอัตลักษณ์ของเมืองโบราณเชียงแสนและแนวทางการพัฒนาของเมืองโบราณเชียงแสนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงกิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมที่จัดขึ้นเพื่อสืบทอดมรดกของชาติ

โอกาสของเมืองโบราณเชียงแสนในขณะนี้คือ การเป็นเมืองมรดกชาติ การเป็นเมืองที่น่าดึงดูดใจสำหรับการท่องเที่ยว ความสนใจจากภาครัฐในการพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสนสู่พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อเป็นเขตเศรษฐกิจชายแดนจังหวัดเชียงราย ในวันที่ 22 มกราคม 2559 ได้มีการศึกษาจุดแข็งจุดอ่อน โอกาสและความท้าทายของเมืองโบราณ เชียงแสนจากแหล่งข้อมูลต่างๆ และพัฒนาต่อยอดเป็นการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสนอย่างมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้/เสีย และจัดทำประชาพิจารณ์แผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2559

การศึกษารั้ดต่อไปควรเป็นในรูปแบบของการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์ การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสนเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงหากปราศจากความอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระพุทธิญาณมุนี (เจ้าอาวาสวัดพระธาตุมหาเจดีย์ เชียงแสน) และอาจารย์บุญส่ง เชื้อเจ็ดตน ที่กรุณาชี้แนะ รวมถึงการสนับสนุนทุนในการทำวิจัยจาก สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

เอกสารอ้างอิง

- คลังเอกสารสาธารณะ. (2551). **ประวัติศาสตร์ล้านนา - ล้านนาสมัยพม่าปกครอง (พ.ศ. 2101 - 2317)**. เข้าถึงจาก <http://www.openbase.in.th/node/6406>. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2559.
- _____. **เมืองโบราณเชียงแสน**. (2553). เข้าถึงจาก <https://ancientcitycr.wordpress.com/>. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2559.
- ยุทธศิลป์ ชุมณีและเจษฎา สอนบาลี. (2556). **อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ใน เชียงแสนศึกษาวัฒนธรรม ภาษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น**. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- เลห้ล่า ตรีเอกานุกูล และคณะ. (2556). **นิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตของคนเชียงแสน ในช่วงปี พ.ศ. 2500-2553. ใน เชียงแสนศึกษาวัฒนธรรม ภาษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น**. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2550). **ไทยวน. ใน ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย**. เข้าถึงจาก <http://www.sac.or.th/>. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2558.
- อพท. (2556). **องค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. เข้าถึงจาก <http://www.dasta.or.th/th/aboutus/about-plans/about-vision>. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2559.
- International Organization for Migration. (2547). **International Migration Law: Glossary on Migration**. เข้าถึงจาก <http://www.iomvienna.at/>. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2558.
- UNESCO. (2012). **Culture : a driver and an enabler of sustainable development**. Thematic Think Piece from UN System Task Team on the Post-2015 Development Agenda. เข้าถึงจาก <http://en.unesco.org/>. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2559.